

Ná Ruottá stivrejuvvo

Ráđđehus ja Ráđđehusčállingoddi	3
Stáhtaministtar ja stáhtaráđit	3
Ná Ráđđehus bargá	3
Ná ráđđehusčállingoddi bargá	4
Ráđđehusčállingotti doaibma	4
Eiseválddit	6
Budjeahhtaproseassa	6
Láhkaásahusproseassa	6
Ruoŧa servodathápmi	8
Demokráhtalaš vuogádat friddja válggaiguin	8
Ruoŧa hálddahushápmi – golbma dási	8
Ruoŧa vuodđoláogat	9
Olmmošlaš vuoigatvuodát	9
Dásseárvu	10
Almmolašvuohta	10
Áššeolbmát	10
Dárkkisteapmi stáhtas	11
Ruoŧta máilmmis	12
Ruoŧta ja EO	12
Ruoŧta ja ON	12
Davviriikkalaš ovttasbargu	12

Ráđđehus ja Ráđđehusčállingoddi

Stáhtaministtar ja stáhtaráđit

Juohke válgga maŋŋil riikabeaivvi sárdneolmmái evttoha ođđa stáhtaministara. Stáhtaministtar nammaduvvo riikabeaivvis ja ožžo gohččosa ásaht ráđđehusa. Ráđđehus, jodihuvvon stáhtaministaris, stivre Ruoŋa. Ráđđehusas lea stáhtaministtar ja moadde stáhtaráđit, nammalassii ministarat, iešguđet ovddasvástádusguovlluin.

Ná Ráđđehus bargá

Ráđđehus stivre Ruoŋa ja lea mutuvra barggus ráhkadeamis ja rievdadit lágaid ja sáhtta nu láhkái váikkuhit servodatovdáneami oppalaččat. Muhto ráđđehusas lea ovddasvástádus riikabeaivvis ja ferte atnit riikabeaivvi doarjja vai galgá sáhttit čadaht iežaset politihka.

Ráđđehus, stivre riikka, mii mearkkaša ahte ráđđehus earret iežá:

- buktá ovdan lánkaevttohusaid riikabeaivái
- doaimmaha riikabeaivemearrádusaid
- lea ovddasvástádus dan budjehtas man riikabeaivi lea mearridan
- ovddasta Ruoŋa EO:s
- ráhkada soahpamušaid iežá stáhtaiguin
- stivre stáhtalaš doaimma
- mearrida muhtin hálddahasássiin, main iežá eiseválddiin ii leat ovd dasvástádus.

Daid rievdadusaid maid ráđđehus háliida čadaht hámuhuvvo evttohusas, nu gohččoduvvon proposišuvnnaid, maid guođđá riikabeaivái mearridit. Lea maid ráđđehus mii ráhkada evttohusa stáhta budjehtii.

Go riikabeaivi lea mearridan áššis, ovdamearkka dihte ođđa lágas dehe stáhtabudjehta birra, de lea ráđđehusa bargu doaimmahit riikabeaivvi mearrádusa. Jus ođđa lánka mielddisbuktá ahte ássit ožžot ođđa vuoigatvuođaid dehe geatnegasvuođaid de mearkkaša seammas ođđa bargogohččumiid dan eiseváldái geas lea ovddasvástádus áššis.

Kollektiiva mearrádušat

Ráđđehus mearrida oktasaš mearrádušaid visot ráđđehusássiin daid ráđđehusčoahkkimiin mat leat juohke vahku. Unnimusat vihtta stáhtaráđit fertet leat sajis vai ráđđehusa galgá leat válde mearridit. Ráđđehusmearráduš lea dat formálalaš loahppastašuvdna guhkes mearrádušprosessii. Dávjá leat mánga mánu bargu virgeolbmodásis ovdal ráđđehusmearráduš. Muhtimin ášši sáhtta guoskat mánga stáhtaráđiid ovddasvástádusguovlluid. Jus lea nu de galgá válbmejuvvot ovtta sin mielbargiiguin. Visot stáhtaráđit fertejit leat ovttaoavvilis mearrádušas ovdal go bukto ovdán ráđđehusčoahkkimis.

Váldot sullii 7 000 ráđđehusmearrádušat juohke jagi.

Ná ráđđehusčállingoddi bargá

Ráđđehusčállingoddi lea eiseváldi mii doaibmá dego ráđđehusa bargajoavku ja dorjo ráđđehusa barggus stivret Ruota ja duohtandahkat sin politihka. Ráđđehusčállingottis leat Stáhtaráđđējuogus, departemeanttat ja Hállddahasossodat. Ráđđehusčállingottis lea otne sullii 4 500 bargi, ja sullii 200 leat politihkalaččat háhkkojuvvon. Ráđđehusmolsumis politihkalaš nammaduvvon heitet ja virgeolbmot geat leat virgáibidjon eahpepolitihkalaččat doalahit iežaset virggi.

Stáhtaráđđējuogus jodiha ja ovttahtta barggu ráđđehusčállingottis ja lea ovddasvástádus ovttahttit Ruota EO-politihkas. Stáhtaministar lea hoavda Stáhtaráđđējuoksa badjel. Juohke departemeantta jodiheamis leat golbma ministarat, ja okta dain lea departemeantahoavda. Hállddahasossodaga hoavda lea hállddahuhoavda, guhte lea virgeolmmái.

Virgeolbmot veahkehit ráđđehusa buktit ovdan vuoduid ja evttohusaid sierra ráđđehusmearrádusaide ja guorahallat áššiid sihke nášuvnnalaš ja gaskariikkalaš hámiin. Daid stuorimus bargguide gullo lánkaásahusproseassat ja budjeahttaproseassa. Virgeolbmot barget maid stáhtalaš eiseváldiid stivremin mat leat logahallon iešguđet departemeantta vuollái.

Bargu Eurohpálaš ovttagas (EO) guoská visot departemeanttaid doaimma. Virgeolbmot visot departemeanttain ovddastit Ruota EO:s ja válbmejit áššiid EO-čoahkkimiidda.

Ruotas leat sullii 100 olgoriikaeiseválddit. Olgoriikaeiseváldiin lea min ambassádat, ovddasteamit, sáttagottit ja konsuláhtat. Ovttas daid sullii 400 honorárákonsuláhtaiguin sii leat olgoriikaovddasteami.

Ráđđehusčállingotti doaibma

Juohke departemeanta hoavda lea stáhtaráđđi, nammalassii ministtar. Departemeanttas sáhtta gávdnot eanet stáhtarádit go departemeanttahoavda. Dalle sis lea ovddasvástádus sierra áššiin. Juohke stáhtarádis lea bargajo avku politihkalaččat virgáibidjon virgeolbmot, ovdamearkka dihte stáhtačáli, politihkalaš áššedovdi ja preassačáli.

Bargomárkandepartemeanta

Bargomárkandepartemeanta ovddasvástádusguovllut: bargoeallinpolitihkka, integrašuvdnapolitihka, vealahanáššit, olmmošlaš vuoigatvuođat nášuvnnalaš dásis, ruota álbmotlahttovuohta ja unnitlogupolitihkka.

Ruhtadandepartemeanta

Ruhtadandepartemeanta ovddasvástádusguovllut: ekonomalaš politihkka, stáhta budjeatta, vearropolitihkka, ruhtadanmárkanáššit, speallaáššit, gaskariikkalaš ekonomalaš ovttasbargu, fitnodagat stáhtalaš oamastemiin ja gielddalaš ekonomii ja lánkaásahus.

Suodjalusdepartemeanta

Suodjalusdepartemeanta ovddasvástádusguovllut: oppalaš suodjalus, suodjalus ja válbmen lihkohisvuodaid vuostá, heahteválbmen, gaskariikkalaš bijut ovddidit ráfi, álbmotriektepolutihkalaš dieđihanáššit.

Infrastruktuvradepartemeanta

Infrastrukturvrradepartemeanttas lea ovddasvástádus áššiin mat gullot fievrridemiide ja infrastrukturuvrii, digitaliseremii ja it, boastaáššiid ja maid energiijaáššiid.

Láhkačadaheapmedepartemeanta

Láhkačadaheapmedepartemeantta ovddasvástádusguovllut: vuoddoláгат ja láhkaásahus ránggáštusrievttis, siviilarievttis ja proseassarievttis, riektedoaimmahus, johtin- ja asylapolitihkka, áššit árpmu birra rihkkunáššiin ja muhtin iežá rihkkunáššiin, demokratiijapolitihkas ja golaheaddjeáššit.

Kulturdepartemeanta

Kulturdepartemeantta ovddasvástádusguovllut: kultuvra ja kulturráhkadeddjiid eavttut, kulturárbi, mediat, filmmat ja valáštallan.

Birasdepartemeanta

Birasdepartemeantta ovddasvástádusguovllut: árgabeaivebiras mirkku haga, dálkkádat, mearra, čáhci, biologalaš girjáivuohta, luondodikšu, birasulbmilvuogádat, gaskariikkalaš birasovttasbargu, birrajohtu, girdnosihkkarvuohta ja suonjarsuodjalus, birasláhkaásahus, birasteknihka ja birasdutkan.

Ealáhusdepartemeanta

Ealáhusdepartemeantta ovddasvástádusguovllut: guovllulaš šaddan, energiija, fievrrideamit ja infrastrukturuvra, it ja boasta ja ealáhuseallin. Ovddasvástádusguvlui ealáhuseallimii sisdoallá fitnodatbarggu ja entreprenevravuođa, gilvalanfápmu ja márkanat mat doibmet bures ja vel dutkan masa lea dárbu ja innovašuvnnat.

Sosiáladepartemeantta

Sosiáladepartemeantta ovddasvástádusguovllut: dearvvašvuohta- ja buohccedikšu, álbmotdearvvašvuohta, mánáid vuoigatvuođat, doaimmahehttehusat, boarrásiiddikšu, sosiálabálvalus, buohccedáhkádus, penšuvnnat ja ekonomalaš veahkadoarjja, stáhtalaš hálddahus, orrun, huksehus ja oskoservodagat.

Oahpahusdepartemeanta

Oahpahusdepartemeantta ovddasvástádusguovllut: ovdaskuvla ja skuvla, universitehtat ja allaskuvllat, dutkan, rávesolbmooahpahus, oahpahus doaimmahehttehuvon olbmuide, ruotagieloahpahus sisafárreiddjiide, álbmotoahpahus, ávusdoaimma, dásseárvu, nuoraidpolitihkka ja politihkka siviila servodahkii.

Olgoriikadepartemeanta

Olgoriikadepartemeantta ovddasvástádusguovllut: olgoriika- ja sihkarvuođapolitihkka, globála ovdáneapmi ja veahkkedoarjja, gávppašapolitihkka, veahkki ruottelaččaide olgoriikas, álbmotriekti ja gaskariikkalaš olmmošlaš vuoigatvuođat, dárkkisteapmi go vuovdá olgoriikii soahteávdnasiid, gaskariikkalaš ovttasbarggut riikkaiguin ja guovlluiguin ja maid gávppašan-, investeren- ja Ruota ovddideapmi.

Departemeanttaid lassin gávdnojit maid oppalaš organisašuvdna:

Stáhtarádđelávdegoddi

Stáhtarádđelqvddegottis lea bargun jodihit ja ovttastahttit barggu Rádđehusčállingottiin ja maid ovddasvástádus dan ruota EO-politihkas.

Stáhtarádđelávdegoddái gullo stáhtaministara ja EO-ministara čállingoddi.

Hálddahusossodat

Hálddahusossodat lea rádđehusčállingotti oktasaš nákca ja lea ovddasvástádus departemeantaoppalaš hálddahusáššiin. Dasa gullo earret iežá rievdadus- ja ođasmahttinbargu rádđehusčállingottis, eiseválddi ekonomiijas, bargoaddeáššiin, gelbbolašvuođabajásdoallamis, itdoarjjas, girjerádjosis, vuorkkáin ja diarias, ja maid diehtujuohkin ja gulahallan.

Eiseválddit

Iešguđet departemeantta ovddasvástádusguvlui gullo moanat stáhtalaš eiseválddit mat galget geavahit daid lágaid ja čađahit daid doaimmaid maid riikabeaivi ja rádđehus leat mearridan. Johtindoaimmahat ja Vearrodoaimmahat leat moadde ovdamearkkat stáhtalaš eiseválddiin.

Juohke jagi rádđehus mearrida njuolggadusreivve birra eiseválddiide. Das čužžo makkár ulbmilat eiseválddiin leat iežaset doaimmaide ja man ollu ruđaid sáhtte geavahit. Rádđehusas leat danin obba stuorra vejolašvuođat stivret eiseválddi doaimma, muhto ii mange láhkái oačču stivret got eiseváldi galgá geavahit lága dehe mearridit ovttaskas áššis. Eiseváldi mearrida dán iešráđálaččat ja rapportere departementii. Mánge iežá riikkain stáhtaráđis lea váldi njuolga seahkanit eiseválddi bistevaš bargui. Ruotas eai leat dakkár vejolašvuođat. Dát gohččoduvvo gieldu ministarstivrema vuostá.

Rádđehusas lea ovddasvástádus háhkamii ja hoavddaid (generáladirektevrraid) virgáibidjamii eiseválddiide. Dál leat sullii 350 stáhtalaš eiseválddi.

Budjeahttaproseassa

Bargu stáhtabudjehtain lea guhkes proseassa mii álgá eanet go jagi ovdal dan áigeguovdilis budjeahttajahki álgá. Proseassa álgá juovlamánus go Ruhtadandepartemeanta čilge prognosaid servodatekonomiija ovdáneamis rádđehussii. Njukčamánus dollet rádđehusrádđehallamiid man guvlui stáhtabudjehtain bargá. Váldoguvlu daid boahttevaš jagiide mearriduvvo dan ekonomalaš giđđaproposišuvnnas, mii geigejuvvon rádđehussii cuoŋománus.

Giđdat ja geasset bargu departemeanttas joatká ja rádđehus guođdá evttohusa stáhtabudjehttii boahttevaš jahkái, budjeahttaproposišuvdna, riikabeaivái čakčamánus.

Dan botta go riikabeaivi gieđahallá budjeahttaproposišuvnna departemeanta válbme njuolggadusreivve eiseválddiide. Rádđehus mearrida njuolggadusreivve eiseválddiide ovdal jahkemolsuma.

Láhkaásahusproseassa

Ruota rádđehus mearrida ođđa lágaid birra. Rádđehus álggaha daid eanemus láhkaevttohusaid.

Ráđđehus guođđá sullii 200 proposišuvnnaid riikabeaivái juohke jagi. Muhtin proposišuvnnaid evttohit ollát ođđa láhkaásahusa ja muhtimat leat evttohusat rievdadusaide dálá lágaide.

Guorahallamat ja lávdegottit

Muhtin áššit maiguin ráđđehus bargá leat váddásit čoavdit go iežát. Dakkár oktavuodain ráđđehus sáhhtá nammadit erenoamáš guorahalli (ovtta olbmo) dehe lávdegotti (joavkku mas lea mánega olbmo) geat galge guorahallat áššiid. Ráđđehus čilge gohččuma nu gohččoduvvon gohččumis guorahallái ja lávdegoddái. Loahppajurdagat čohkkehuvvot rapportii mii šaddá almmolaš ja vejolaš gávdnat.

Go ráđđehus háliida ásahit ođđa lága de dávjá dahkko ná

1. Bidjo johtui stáhtalaš guorahallan guorahallat ášši. Lávdegoddi dehe olmmoš ožžo gohččuma giedahallat eavttuid dasa maid ráđđehus háliida čađahit. Rámmat gohččumii leat dat nu gohččoduvvon lávdegoddegohččumat.
2. Go guorahallan lea válmmas de guorahalli dehe lávdegoddi čállá rapporta.
3. Rapporta sáddejuvvo eiseválddiide, organisašuvnnaide, gielddaide ja iežá berošteddjiide geat ožžot buktit oaiviliid, nu gohččoduvvon gulas kuddanvástádusat. Jus mánega gulaskuddanáhusat leat negatiivvalaččat dalle sáhhtá mearriduvvot ahte ii joatkke áššiin, dehe geahččalit gávdnat iežá čovdosiid go daid maid guorahalli evttoha.
4. Rapporta sáddejuvvo maid Láhkaráđđái mii guorahallá daid juridihkalaš geahčastanguovlluid.
5. Maŋŋil ráđđehus čállá evttohusa, proposišuvnna, riikabeaivái.
6. Okta riikabeaivvi lávdegottiin ožžo guođđit oaiviliid evttohussii (lávdegoddecealkámuš)
7. Riikabeaivi jienasta proposišuvnna birra. Jus dohkkehuvvo ođđa láhka sáhhtá almmuhuvvot Ruota njuolggadusčoakkálmasas (Svensk författnings samling, SFS).

Muhtin lágat mat gusket Ruota dahkkot Eurohpálaš ovttagas. Muhtin lágat mat dohkkehuvvot EO:s leat njuolga gustovaččat Ruttii váikko ráđđehus ii leat mearridan áššis.

Ruota servodathápmi

Demokráhtalaš vuogádat friddja válggaiguin

Ruotta lea demokratiija parlamentáralaš stivrenvugiin, mii mearkkaša ahte visot almmolaš fápmu vuolgá álbmogis. Lágat ásahuvvot riikabeivvis 349 lahtuin mat válljejuvvot álbmogis juohke njealját jagi. Juohke válgga maŋŋil riikabeivvi sárdneolmmái evttoha ođđa stáhtaministara. Stáhtaministtar nammaduvvo maŋŋil riikabeivvis ja ožžo gohččosa ásahit ráđđehusa.

Formálalaččat Ruotta lea konstituála monarkiija gonagas Carl XVI Gustaf stáhtahoavddaid. Monárkkas lea symbolalaš stáhtahoavdadoaimma meastá dušše sermoniála bargguiguin.

Go Ruotas leat almmolaš válggat de sullii gieža miljuvna olbmui geain lea jienastanvuogitvuotta ožžot vejolašvuoda leat mielde ja váikkuhit geat galgt ovdastit álbmoga riikabeivvis, eanandikkis ja gielddain.

Galgá deavdit 18 jagi maŋemus válgabeivvi jus galgá beassat jienastit.

Earret go jienastit gávdnojit iežá vuogit váikkuhit ruota politihka. Muhtin ovdamearkkat leat searvat politihkalaš bellodahkii, buktit oaiviliid lávdegottiin ja guorahallamiid raporttaide ja oassálastit álbmotjienastemiin.

Juohke viđat jagi dollojuvvot válggat EO-parlamentii, dat áidna EO ášahusain mii lea njuolga válljejuvnon. Visot geat leat ássit EO-miellahttoriikkas ja álbmotčálihuuvon Ruotas ožžot jienastit Ruotas.

Ruota hálddahushápmi

Ruotta stivrejuvvo našuvnnalaš dásis, guovllulaš dásisi ja báikkáilalaš dásis. Dasa lasiin lea EO-dássi.

Ruotta stivrejuvvo golbma dásis: našuvnnalaš, guovllulaš ja báikkáilalaš. Dasa lassin bohtá eurohpálaš dássi.

Nášuvnnalaš dássi

Riikabeivvi, geas lea fápmu ásahit lágaid, ovdasta álbmoga našuvnnalaš dásis. Ráđđehus stivre Ruotta dan bokte ahte doaimmahit Riikabeivvi mearrádusa ja vuolggaha ođđa lágaid ja láhkarievdadusaid. Veahkkin barggus ráđđehusas lea Ráđđehusčállingoddi ja stáhtalaš eiseválddit.

Guovllulaš dássi

Ruotta lea juhkkujuvnon 21 leanaide. Juhke leanas gávdno maid stáhtalaš guovllulaš eiseváldi, leanastivra. Muhtin iežá stáhtalaš eiseválddiin lea maid doaimma guovllulaš ja báikkáilalaš dásis. Gávdnojit 20 regiuvna. Alimus mearrideaddji orgána lea regiuvdnadievasčoahkkin. Gielaláhka stivre regiuvnnaid doaimma muhto gávdno sadi ieštivremii, dainna oaivilduvvo ahte mearráduusat iešguđet gielddas, regiuvnnas mearriduvvo suorggis.

Báikkálaš dássi

Ruotas leat sullii 290 gieldda. Gielddain lea ovddasvástádus eanemus gielddabálvalusas mii gávdno gos mii orrut. Sin deháleamos bargguin lea ovdaskuvla, skuvla, sosiálabálvalus ja boarrásiiddikšu. Gielddat stivrejuvot politihkkariin mat leat välljejuvvon álbmogis. Alimus mearrideaddji orgána lea gielddadievasčoahkkin. Gielddalága stivre gieldda doaimma muhto nugo guovllulaš dásis gávdno sadji iešstivremii.

Eurohpálaš dássi

Ruttii gullo EO-njuolggadusat ja oassálastet dan proseassas gos ođđa oktasaš njuolggadusat hábmehuvvojit ja mearriduvvot. Ráđđehus ovddasta Ruota Eurohpálaš rádis ja Eurohpálaš ovttaga rádis, mii dávjá gohččoduvo ministarráđdi dehe ráđdi ja mii mearrida njuolggadusaid boahhteáiggi ovttasbargui. Stáhtaministaris lea maid oppalaš ovddasvástádus ovdáneamis ja ovttastahttimis Ruota EO-politihkas.

Ruota vuodđolágit

Vuodđolágit leat badjelis visot iežá lágaid ja eat oačču vuostálastit vuodđolágaid. Daid ii ge sáhte rievdat seamme álkit go iežá lágaid. Rievdadussii gáibiduvvo ahte ráđđehus mearrida seamme mearrádusa guokte sierra gerddiin. Mearrádusaid gaskkal galgá leat leamaš riikabeaiveválgá.

Vuodđolágit gusket stivrenguogi ja demokratiija, ruvdnoráiddu, cealkámušfriddjavuođa ja iežá vuđolaš friddja- ja vuoigatvuođat:

- 1974 jagi ráđdehushápmi sisdoallá vuoduid ruota stáhtavuohká, got ráđdehus galgá bargat, makkár vuđolaš friddja- ja vuoigatvuođat ruota álbmogis galgá leat ja got válggat riikabeaivái galgá čadahuvvot.
- 1810 jagi mañnisboahhteortnet mudde got ruota ruvdu árbejuvvo, nam malassii gii galgá leat gonagas dehe dronnet.
- 1949 jagi prentenfriddjavuođanjuolggadus sisdoallá earret iežá prentenfriddjavuođa birra ja vuoigatvuođa váldit oasi almmolaš áššebáhpriin.
- 1991 jagi cealkámušfriddjavuođavuodđoláhka mudde cealkámušfriddjavuođa radios, tv:s, filmmas ja ođđa sullásaš mediain.

Olmmošlaš vuoigatvuođat

Ovddasvástádus ahte dát olmmošlaš vuoigatvuođat eai loavkašuvvot lea riikabeaivvi, ráđdehusa ja olles stáhtalaš, guovllulaš ja gielddalaš doaimma geahčus. Ráđdehus guhkesáigásaš ulbmil lea sihkkarastit dievas árvvusatnima daid olmmošlaš vuoigatvuođain Ruotas.

Olmmošlaš vuoigatvuođat Ruotas suodjaluvvot sihke vuodđolágit ja iežá lágaid ja njuolggadusaid bokte. Dasa lassin Eurohpálaš konvenšuvdna olmmošlaš vuoigatvuođa suoji birra ja dat vuđolaš friddjavuođaláhka Ruotas 1995 rájis. Gávdnojit maid iežá gaskariikkalaš soahpamušat stáhtaid gaskkal mat mearridit olmmošlaš vuoigatvuođaid birra.

Ráđdehusa bargu ovddidit ja suodjalit olmmošlaš vuoigatvuođaid báidná olles nášuvnnalaš politihka ja vel visot osiid olgoriikapolitihkas.

Dásseárvu

Ruotas lea guhkes árbevierru bargat dásseárvoáššiiguin. Dásseárvu mearkkaša ahte nissoniin ja dievdduin lea seamme vuoigatvuođat ja vejolašvuođat sierra sajiin eallimis, ovdamearkka dihte bargomárkanis, juohkit ovddasvástádusa ruovttu ja mánáid badjel ja maid ekonomalaš dásseárvu.

Muhtin fápmu ja váikkuhanvejolašvuođa juohkin nissoniid ja dievdduid gaskkal lea sierralágán sierra osiin servodagas. Politihkka lea okta dain sajiin gos lea jeavddaleamos sohkabealjuohkin. Riikabeaivvis leat sullii 46 proseantta nissona ja sullii 54 proseantta dievddu. Iežá sajiin, nugo dieđalašvuođas, kultuvrras, medias, ruođa girkus ja ealáhuseallimis, leat unnibut nissonat njunnjus sajiin. Ealáhuseallimis dievdoeanetlohku lea stuorimus, vaikko leat muhtin rievdadusat maŋemus jagiid.

Almmolašvuohta

Almmolašvuođaprinsihppa

Almmolašvuođaprinsihppa mearkkaša ahte eiseválddiid, riikabeaivvi ja dat mearrideaddji gielddalaš searvegottiid doaibma galgá leat rabas nu guhkás go vejolaš. Dáhkidan dihte sisaoainnu bargui prinsihppa almmolaš áššebáhpiriid almmolašvuođas lea čállon ovttá vuođđolágaide, prentenfriddjavuođalágaide.

Almmolašvuođaprinsihppa addá buohkaide rievtti váldit oasi almmolaš áššebáhpiriin. Áššebáhpirat mat bohtet sisa dehe sáddejuvvojit Ráđđehusčállingottis ja iežá eiseválddiin, ovdamearkka dihte reivvet, mearrádusat ja guorahallamat lea dávjá almmolaččat. Váldonjuolggadus lea ahte visot áššebáhpirat mat bohtet sisa galget čálihuvvot dan vuostáiváldit eiseválddi luhtte.

Muitočállagat ja evttohusat dávjá eai oaivvilduvvo dego almmolaš áššebáhpirat. Jus háliida diehtit makkár áššebáhpirat mat gávdnojit eiseválddi luhtte dehe váldit oasi dain de váldá oktavuoda eiseválddiin.

Almmolašvuođaprinsihppa mearkkaša maid ahte virgeolbmot ja iežát geat barget stáhtas, gielddas ja eanandikkis lea dieđihanfriddjavuohta. Dát mearkkaša ahte sis lea riekti mitalit dakkáriid birra mii muđuin lea čiegus, earret muhtin dieđuin, ovdamearkka dihte mediai, ja eai galgga sáhtti ránggáštuvvot dan dihte ja bargoaddi ii oačču váldit sealvái gii lea guođán dieđuid.

Áššeolbmát

Okta dehálaš doaibma dáhkidit rabasvuođa dan almmolaš suorggis lea vuogádat áššeolbmuiiguin, duohpa lea leavvan máŋga iežá riikkaide.

Ruotas lea čuoovvovaš almmolaš áššeolbmot:

Vuoigatvuođaáššeolmmái (Justitieombudsmännen, JO) – dehe Riikabeaivvi áššeolbmot nugo sii almmolaččat gohččoduvvot – válljejuvvo riikabeaivvis dárkkistan dihte ahte eiseválddit ja sin virgeolbmot čuvvot gustovaš lágaid ja iežá njuolggadusaid iežaset doaimmas.

Vuoigatvuođakánsler (Justitiekanslern, JK) váldobargu lea vákšut eiseválddiid ja duopmostuoluid ráđđehussii, ovddastit stáhta riidduin duopmostuolus, muddet buhtadusgáibádusaid stáhta vuostá, leat alaguoddi prenten- ja cealkámušfriddjavuođaáššiin ja leat ráđđehusa juridihkalaš ráđdeaddi.

Golaheaddjeáššeolmmái (Konsumentombudsmannen, KO) bealušta golaheddjiid beroštumiid fitnodagaid vuostá duopmostuoluin. KO váldobargu lea dárkkistit ahte fitnodagat čuvvot márkanastinlága, soahpamušeaktolága, buvttaeaktolága ja gáiddus- ja ruoktogávppašánlága.

Vealáhanáššeolmmái (Diskrimineringsombudsmannen, DO) bearráigeahča ahte vealahanláhka čuovvoluvvo.

Mánááššeolmmái (Barnombudsmannen, BO) ovddasta mánáid ja nuoraid vuoigatvuođaid ja beroštumiid ON:a konvenšuvnna mánáid vuoigatvuođaid ektui.

Mánáid ja ohppiadáššeolmmái (Barn-ja elevombudet, BEO) galgá gohččosa jelgii vuhtii váldit mánáid ja ohppiid vuoigatvuođaid, skuvlalága jelgii.

Dárkkisteapmi stáhtas

Konstitušuvdnalávdegoddi, KU, lea lávdegoddi riikabeaivvis mii dárkkista stáhtaráđiid virgedoaimma ja gieđahallama ráđđehusáššiin. Dasa lassin válbme KU áššiid mat gusket ovdamearkka dihte vuođđolágaid, riikabeaiveortnega ja maid riikadárkkástus válljema.

Riikadárkkástus, mii lea eiseváldi riikabeaivvi vuolde, dárkkista stáhtalaš eiseválddiid ja doaimmaid ja dárkkistit vai čuvvot gohččosiid ja njuolggadusaid ja vai olláshuhttet iežas ulbmiliid, nammalassii ahte ráđđehus ja iežá eiseválddit dikšut bargguset.

Muhtin stáhtalaš eiseválddit lea maid dárkkistaneiseválddit, dainna oaivvilduvvo ahte sis lea bargun dárkkistit doaimmaid. Stáhta dárkkista ja dorjo nu láhkái eanandikki, guovlluid ja gieldmaid bargguid. Skuvladárkkástus lea okta ovdamearka dárkkistaneiseválddis mii dárkkista skuvllaid, geahččan dihte vai čuvvot lágaid ja njuolggadusaid.

Ruotta máilmmis

Ruotta ja EO

Ruotta lea miellahttu EO:s ođđajagimánu 1 beaivvi 1995 rájis maŋŋil álbmotjienasteami 1994. Miellahttuvuohta mearkkaša ahte Ruotta lea mielde EO barggus ja lea vejolašvuohta váikkuhit daid mearrádusaid mat váldot.

Ruotta lea ain dan ekonomalaš moneteara ovtastaga, EMU, olggobealde mii earret iežá mearkkaša ahte miellahtturiikkain lea euro oktasaš valuhtan. Čakčamánu 2003 lágiduvvui álbmotjienasteapmi jus Ruotta galggai searvat valuhtaovttadahkii. Boađus lei ahte 55,9 proseanta jienasteddjiin vástidedje ii.

Sullii 1200 ruottelaččat barget EO. Oassi dain ovddastit Ruotta ja ruotta stáhta beroštumiid ja nuppiin leat sierra virggit EO hálddahusas, ovdamearkka dihte Eurohpálaš kommišuvnnas.

Ruotta ja ON

Ruotta šattai miellahttu Ovtastuvvon nášuvnnaide, ON, 1946, jagi maŋŋil go organisašuvdna ásašuvvui. Dan maŋŋil lea doaimmalaš beroštupmi ON:s dagahan stuorra oasi ruotta olgoriikkapolitiikkas.

Ruotta ráđdehus, stuorra doarjagiin riikabeaivvis, oaidná ovttasbarggu ON:s dego deháleamos reaidu njulget máilmmi stuorra birgenáššiid. Dát bargu gáibida nanu ON:a ja lahka ovttasbarggu báikkálaš organisašuvnnaiguin, ovttaskas riikkaiguin ja dan siviila servodagas máilmmi birra.

1960-logu rájis Ruotta lea oassálastán mánga ON:a doaimmain sealluhit ráfi. Eanet go 70 000 ruottelaččat lea čadahan ON-bálvalusa jagiid mielde ja mánga ruottelaččat leat bargan ON-soabaheadjin.

Ruotta doaimma viiddes gierddus ON:s bargoguovlluin. Riika lea gávdnon vuolgaheddjiin dehálaš áššiid. Ráŋggáštus jápmimiin heaittihuvvui, mánáid vuoigatvuodat, apartheida heaittiheapmi, biinnidankonvenšuvdna, nugo iežá guovllut dego militeara njeaidin, biras ja narkotihkkaeastin leat ovdamearkkat áššiin main Ruotta lea leamaš mielde váikkuhit. Ruotta lea maid okta dain stuorimus addin ON:a sierra orgánaide dan multilaterála ovddidanovttasbarggus.

Davviriikkalaš ovttasbargu

Formaliserejuvvon ovttasbargu davviriikkaid gaskkal lea okta dain boarráseamos ja stuorimus guovllulaš ovttasbargguin máilmmis. Politiikkalaš ovttasbargu lea huksehuvvon oktasaš árvvuid vuodul ja dáhttu olahit bohtosa mii buktá dynámalaš ovdáneami ja lasiha Davviriikka gelbbolašvuoda ja gilvalannávcca. .

Davviriikkalaš ráđđi

Davviriikkalaš ráđis, mii ásahuvvui 1952, gávdnojit 87 ráđđelahtu Danmárkkus, Suomas, Islánda, Norggas, Ruotas, Fearasulluin, Ruonáeatnamis ja Álánda. Miellahtut čohkkáhit riikkaid parlameanttain, namuhuvvon iešguđet bellodagas ja välljejuvvo parlameanttas. Njuolga válggat Davviriikkalaš ráđđái eai dahkko.

Davviriikkalaš ministarráđđi

Davviriikkalaš ministarráđđi ásahuvvui 1971 ja lea daid davviriikkalaš ráđdehusaid ovttasbargoorgána. Ministarráđđi lea, nama dihte, ii okta muhto mánga ráđi. Mánga davviriikkalaš suorgeministara gávnnahit ministarráđis moddii jahkái. Spiehkastat lea earret iežá olgoriikka- ja suodjalusministarat, mat leat Davviriikkalaš ministarráđi olgobealde. Muhto dieđusge dat ii eastte davviriikkalaš ministariid gávnaheamis.

Dieđut ruođa birra

Oaivegávpot: Stockhoalbma

Ássit: Sullii 10 miljuvna olbmo

Gaskamearalaš eallinahki: Dievddut sullii 81 jagi, nissonat sullii 84 jagi.

Gielat: Ruođagiella. Dohkkehuvvon našuvnnalaš unnilogugielat: suomagiella, sámigiella, meänkieli, romani chib, jiddiš

Stivrenvuohki: konstitušuvnnalaš monarkiija, parlamentáralaš demokratiija

Parlamenta: álbmotválljejuvvon oktagámmirriikabeaivi 349 lahuiguin. Dain leat 46.1 proseanta nissonat ja 53,9 proseanta dievddut (2018)

Sturrodát: 450 000 km², goalmát stuorimus riika davvi Eurohpás.

Valuhta: Ruvnnut (SEK)

Eanet dieđut:

www.regeringen.se (svenska) www.government.se (engelska) www.sweden.se

Eanet statistihkka:

www.scb.se

Oktavuodát

Telefovdna

Ráđdehusčállingotti vuostaiváldin: +46 8 405 10 00

Boastta

Visot departemeanttat 103 33 Stockholm

E-boastta

Se www.regeringen.se

